

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЬ

Редакторъ: П. МЪРМЕВЪ

Редакция и администрация: ул. „Солунъ“ № 54, телеф. 19-32

Годишенъ абонаментъ за Царството — 120 лв., за Европа — 200 лв., за Америка — 2 долара. Отдѣленъ брой 15 лв.

ОТН... ДАР... ИЛЮСТРАЦИЯ... СОФИЯ

Паметникътъ на Македонския незнаенъ четникъ откритъ на 2. Августъ — Илинденъ 1933 год. въ гр. Горна-Джумая

Основаванието мѣстенъ революционенъ комитетъ гр. Тетово

(По споменитѣ на Григоръ Михайловъ)

Споменитѣ на Григоръ Михайловъ, които бѣха написани лично отъ него, стана нужна да се разширатъ, за това той бѣ разпитанъ и лично. Днесъ Григоръ Михайловъ е на 60 годишна възраст,

живѣе въ София и по занаятъ, както по-голѣмата частъ отъ тотовцитѣ е хлѣбарь.

Споменитѣ на Гр. Михайловъ съдържатъ доста ценни данни и за историята на революционната

организация особено въ единъ край като гр. Тетово, кждето българското население живѣе подъ натиска на турци, албанци, помаци и сърбомани.

Нека не се забравя, че гр. Тетово е заселенъ въ най-живописната мѣстность въ северо-западната часть на Македония и съ своя климатъ, изобилна вода и богата растителность е привлечалъ турското население. То води своя произходъ още отъ времето на завладяването му отъ турцитѣ — 1392 г. Съ заемането на Скопие и Тетово, турцитѣ създаватъ база за понататъшни движения въ западна посока, Първия султановъ намѣстникъ, Сандусакъ бегъ, въ Скопие е билъ *Игитъ бегъ*, родоначалникъ на видни мюсюлмански семейства въ Скопие и Тетово. Останки отъ тия видни семейства въ Скопие е билъ и прочутиятъ, единъ видъ Феодалъ на двата Полага, Абдулъ Рахаманъ-Паша.

Масива на Шаръ-Планина, въ южнитѣ поли на който лежи гр. Тетово, или така наречения по турски *Калканделенъ*, е изключително населенъ съ албанско население, приело муслиманството, а самия градъ и селата въ Горни и Долни Пологъ е доста размѣсено.

Въ Тетовско — Полозитѣ има доста и помашко население, което се държеше доста враждебно спрямо българитѣ.

Къмъ всичко това, ако прибавимъ и голѣмитѣ усилия на сръбската пропаганда да вербува сърбомани, въ тая погранична зона между българското и сръбското племена, ще се види ясно трѣде неспособното положение на българитѣ въ тоя край.

При все това, българскиятъ духъ у народа, който е запазилъ старитѣ и чисти нрави на семейния животъ, живѣйки предъ условията на живота въ многобройни семейни задруги, се е упазилъ силенъ и здравъ, та българинътъ тамъ не само, че е устоявалъ на всички удари отъ разнитѣ си потистници, но дори е достигналъ до такава висота на просвѣта и култура, щото да може да отлъчи отъ себе си и въ най-черното робство видни будители на духовното и свѣтско възраждане, единъ отъ които е *Кирилъ Пейчиновичъ* отъ с. Теярце.

Вѣрно е, че въ Тетовско не се повдигна въстание, защото мѣстнитѣ условия не само позволявали, но и не трѣбваше да се изнасилватъ, предъ видъ опасността отъ поголовно изтрѣбление на българското население. Но Тетовско не остана надире съ подкрѣпата, която даваше на организацията въ хора, средства, оржие и бойни припаси.

Едно е за забелязване, че въ Тетово доста рано е турната основата на Р. Организация 1895 г. Вѣрно е, че въ туй отношение помогнало обстоятелството, че въ Скопие е учителъ Христо Матовъ — *душата на организацията*, а въ Шипъ, току-що напустналъ, свършиллия военното училище, — *сърцето на Р. Организация*. — Гоце Дѣлчевъ.

Не, нека оставимъ да говори Григоръ Михайловъ :

Презъ 1895 год. въ моя градъ Тетово бѣха учители: главенъ учителъ Владимиръ Трайчевъ — отъ гр. Ресенъ, Христо Червенелековъ — отъ гр. Шипъ; Никола Панчевъ — сжщо отъ гр. Шипъ; Драганъ Ничевъ — отъ гр. Велесъ и моятъ братъ Симеонъ Мисовъ, който въ последствие стана свещеникъ и сега е въ с. Брацигово. Единъ день, то бѣше презъ месецъ септемврий с. г., доде училищния слуга при менъ и ми съобщи, че привечеръ, когато затварятъ дюкянитѣ, понеже азъ бѣхъ занаятчия-обушаръ, да повикамъ моя приятель Кен-

зовъ, сжщо занаятчия и да се явимъ въ домътъ на учителя Христо Червенелековъ по много важни работи.

Въ турско време, при залѣзъ слънце, затваряхме дюкянитѣ и се прибирахме въ кжди. Азъ съ другаря си Илия Кензовъ отидохме въ домътъ на учителя, който презъ дена ни бѣше поканилъ. Тамъ заварихме всички горепоменати учители, безъ главния учителъ Владимиръ Трайчевъ.

Следъ обичайнитѣ поздравии и приветствия, които въ такъвъ случай сж на пръвъ планъ, Христо Червенелековъ зае председателското мѣсто и

Д-ръ Петъръ Кушевъ като заточеникъ въ Тарабулусъ-шамъ презъ 1906 година.

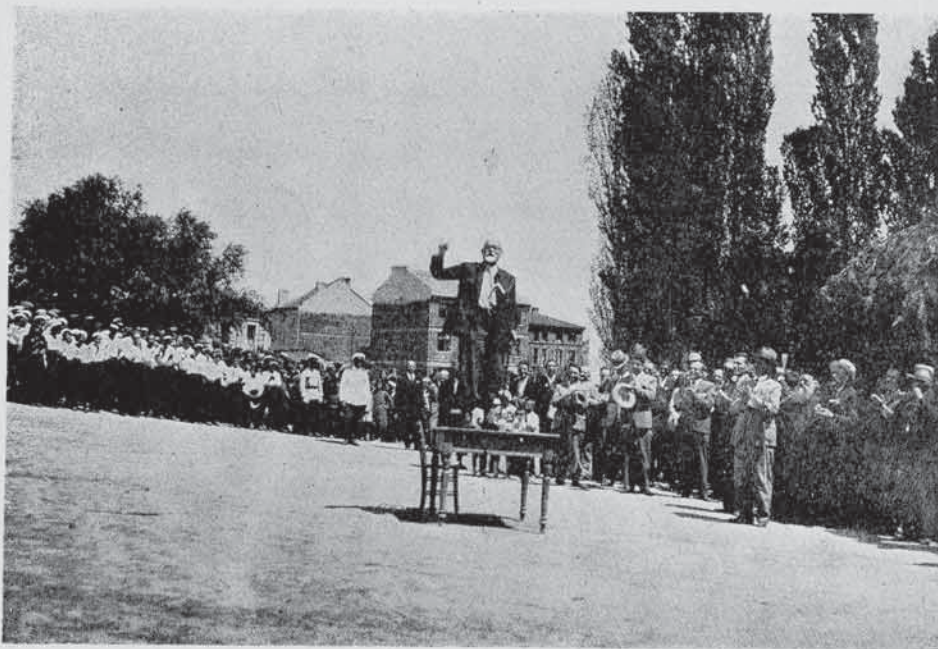
откри заседанието. Съ една силно патриотическа речъ, той откри целитѣ и задачитѣ на В. М. Р. О. Спре се и върху В. М. О. К. въ София. Азъ и другаря ми Илия Кензовъ, които никога не бѣхме слушали такива силни патриотични речи, настърхнаха ни коситѣ и просто не бѣхме въ себе си. Сжщевременно Христо Червенелековъ ни заяви, че ние и двамата трѣбва да станемъ членове на организацията, а следъ насъ и всички по събудени граждани трѣбва да станатъ такива. При това той ни заяви, понеже на васъ е открита организацията, то не само трѣбва да приемете, но и ще положите клетва. При това положение излишно бѣше всѣкакво мислене, освенъ да дадемъ пълното си съгласие.

Следъ това Хр. Червенелековъ, предъ всички присжтствуващи донесе: револверъ, кама, евангелие и кръстъ. Всички на крака, той продиктува една клетвенамолитва, която ние повтаряхме, че ще слу-

жимъ на дѣлото за освобождението на Македония, а следъ това целунахме Кръста, Евангелието и оржжието. Накрая, другитѣ учители взимаха думата по разни организационни въпроси, а следъ това събранието биде закрито.

Не бѣха изменили и два месеца, когато организиранитѣ членове броеха надъ 50 човѣка. Азъ бѣхъ назначенъ десетиръ. Когато трѣбваше да ставатъ събрания отъ повече членове, то тѣ ставаха вѣнъ отъ града — калето, отъ къмъ българската махала, близо до единъ часъ разстояние.

По едно време се получи писмо отъ организацията въ Шипъ, ако бихме могли да имъ доставимъ пушки-мартини, каквито се правеха въ града ни. Покупката имъ бѣше лесна, но пренасянето

Хърватския представител Марко Лошенъ поздравява неврокопчани съ 40-годишната борба за освобождението на Македония.

имъ до Шипъ бѣше трудно. Взѣ се решение: да направимъ сандѣци съ две дѣна; въ долното дѣно да се поставатъ пушките, а въ горното ябълки. Първиятъ пѣтъ трѣбваше да се отиде безъ пушки, за да се види удобно ли ще бжде или не. Сжщевременно това отиване трѣбваше да се използва за получаване на нѣкои книжа, устави и инструкции отъ Гоце Дѣлчевъ, който се считаше за главенъ ржководител, още като легаленъ.

За изпълнение на каквато и да е работа теглихме жребие. За щастие на менъ се пада да изпълна това поржчение. На първия денъ на Богоявление 1896 г. заминахъ съ два сѣндѣка ябълки. Отъ Тетово ми препоржчаха да слезна въ хана на Кьоле Иосковъ, единъ добъръ българинъ.

Когато слезнахъ въ хана, взѣха ме за турчинъ, защото облеклото ми бѣше чисто тетовско и ново. При разговора, азъ попитахъ за учителя Иванъ попъ Захариевъ, който ми бѣше зетъ. Тогава чакъ разбраха, че съмъ българинъ. Вечеръта бѣхъ представенъ на Гоце Дѣлчевъ, у когото сжщо се яви едно съмнение, обаче, следъ увѣренията, дадени отъ зета ми Иванъ попъ Захариевъ и следъ прочитане на писмото отъ Христо Червенелековъ,

увѣри се, че съмъ българинъ. Събранието стана въ една голѣма стая, кждето имаше три маси. До едната маса застана Г. Дѣлчевъ, до другата—неговия секретаръ, а около третата, всички присжтствующи.

Заседанието трая около единъ часъ. По доклада на Дѣлчевъ взѣ се решение да не се купуватъ пушки отъ Тетово за сега, защото били слаба конструкция и при по-голѣма стрелба скоро се нагорещавали, още повече, че миналата вечеръ сж получили 16 манлихерови пушки отъ България, които самъ Дѣлчевъ прекаралъ презъ р. Брѣгалница. При прекарванието на пушките, даже, не само се изморилъ, но и измокрилъ, вследствие на което се чувствуваше неразположенъ Друга работа нѣмахъ въ Шипъ, освенъ да продамъ ябълките и да си замина обратно. Дѣлчевъ и на това веднага му намѣри колая. Ханджията ми даде кантаръ и мущериитѣ, изпратени отъ него, взѣха ябълките, по цена 3 гроша оката.

На другия денъ трѣбваше да замина, а привечеръ да се видя пакъ съ Дѣлчева. Даде ми две писма, едното да предамъ на Христо Митовъ въ Скопие, а другото на Христо Червенелековъ въ Тетово и единъ пакетъ съ разни формуляри, устави, вестници и др. При предаване на тия работи каза ми: пакета, ако ми заловатъ турцитѣ, ще пострадамъ лично азъ, а дветѣ писма да ги изямъ, но въ турски ржце да не паднатъ, защото организацията ще пострада.

Когато предавахъ писмото на Христо Митовъ въ Скопие, при разговора трѣбваше да кажа паролата, за да се увѣри, че съмъ човѣкъ на

организацията. Моята бѣ: „Богъ милостивъ“, а той ми отговори: „Богъ е милостивъ, но лозето иска мотика, а не молитва“.

По отношение носенето на пакета, куриера на Дѣлчевъ ми каза, че трѣбвало да го турна отзадъ подъ потуритѣ, още повече, че тѣ бѣха широки и тамъ турцитѣ никога не баратъ. Всичко мина благополучно и азъ се върнахъ въ Тетово. Не се мина много време и турцитѣ почнаха да ме преследватъ, защото съмъ комита и съмъ пренасялъ пушки. Тоя доносъ направиха сѣрбоманитѣ, особено, моя ортакъ, който бѣше сжщо сѣрбоманъ и на който не бѣхъ казалъ нищо при заминаването ми за Шипъ. Отъ де се научилъ, незная.

Вследствие на всичко това азъ бѣхъ принуденъ да напусна родния си градъ и заминахъ за София.

Следъ нѣколко време намерихъ Гоце Дѣлчевъ въ хотелъ „Батембергъ“. Силно впечатление ми направиха думитѣ му, че добритѣ работници за освобождението на Македония се прибиратъ въ София, когато Македония има нужда отъ тѣхъ.

Така бѣха поставени първитѣ основи на революционната организация въ Тетово.

Предава: Ст. Стаматовъ